

***CLEPSIDRA* PENTRU ACORDEON, VIOLONCEL ȘI PIAN DE VLAD
BURLEA: ASPECTE COMPOZIȚIONALE ȘI ALE TRATĂRII
ACORDEONULUI**

HOURGLASS FOR ACCORDION, CELLO AND PIANO BY VLAD BURLEA:
COMPOSITIONAL ASPECTS AND THE TREATMENT OF THE
ACCORDION

SERGIU MÎRZAC¹¹,
doctorand, lector universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-5154-023X>

CZU [780.8:780.647.2]:781.68

785.73:781.61

DOI <https://doi.org/10.55383/ca.03>

¹¹ E-mail: serlem@mail.ru

Vlad Burlea este unul dintre cei mai cunoscuți compozitori din Republica Moldova în actualitate, care abordează în mod original tematici artistice variate și interesante. Clepsidra este o premieră pentru componistica națională, fiind analizată în articolul de față pentru prima dată. În această creație sunt întrunite mai multe aspecte inovaționale precum: componența instrumentală care include acordeonul alături de violoncel și pian, aplicarea extinsă a mai multor tehnici componistice, artistice și de interpretare contemporane în partida acordeonului. În urma unui interviu realizat cu compozitorul, autorul articolului relevă aspecte legate de conceptul componistic și forma creației, expune date din istoria apariției acesteia și realizează o analiză interpretativă a partidei acordeonului, din punctul de vedere al implementării tehnicilor inovative.

Cuvinte-cheie: *Clepsidra pentru acordeon, violoncel și pian, Vlad Burlea, arta de interpretare la acordeon*

Vlad Burlea is one of the most famous composers in the Republic of Moldova of the present day, who originally approaches various and interesting artistic themes. The Hourglass is a premiere in the national composition, being analyzed in this article for the first time. In this creation are gathered several innovative aspects, such as: the instrumental composition that includes the accordion alongside the cello and piano, the extensive application of several contemporary compositional, artistic and interpretation techniques, in the accordion part. Following an interview with the composer, the author of the article reveals aspects related to the compositional concept and the form of the creation, exposes data from the history of its appearance and carries out an interpretative analysis of the accordion part, from the point of view of implementing innovative performing techniques.

Keywords: *Hourglass for accordion, cello and piano, Vlad Burlea, accordion art*

Introducere

În componistica națională contemporană abordarea acordeonului ca instrument solistic sau de ansamblu este încă destul de modestă. Iată de ce premiera creației *Clepsidra* pentru acordeon, violoncel și pian de Vlad Burlea, ce a avut loc la 6 ianuarie 2022, în sala *Konzerthaus Detmold*, Germania, a suscitat un mare interes și acasă, în Republica Moldova. Fiind dedicată tânărului acordeonist din Republica Moldova, Pavel Efremov, premiera creației a avut loc chiar în interpretarea sa, alături de Ilay Dahar, violoncel, și Gheorghe Gonța, pian. Ulterior, în Republica Moldova această lucrare a fost lansată și înregistrată în interpretarea lui Corneliu Schirliu – acordeon, Xenia Stolearciuc – pian și Natalia Costicova – violoncel. Ambele interpretări sunt de un nivel artistic foarte înalt, cu viziuni, abordări și implicări personale asupra imaginii artistice. S-a remarcat, în mod special, un echilibru fin al sonorizării instrumentelor, tratarea tempoului etc.

Vlad Burlea este un compozitor ce s-a afirmat în componistica națională prin creații diverse ca gen și stil, miniaturi sau de proporții mari. Este profesor de compoziție, orchestrație și teoria formei la Centrul de Excelență în Educație Artistică *Șt. Neaga*, lector universitar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău.

Născut în 1957, la Bravicea, Călărași, a urmat studiile medii la școala din sat și Colegiul de Muzică *Șt. Neaga*, secția Teoria muzicii. Ulterior, a studiat compoziția la Conservatorul de Stat *Gavriil Musicescu* în clasa profesorului Gheorghe Mustea, pe care l-a absolvit în 1992. În 1994 devine membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Republica Moldova. Între anii 1996-1999 urmează studii post-universitare de compoziție în clasa compozitorului Pavel Rivilis. Semnează creații vocal-simfonice, orchestrale, corale, vocale și instrumentale de cameră, lieduri, romanețe, piese instrumentale, muzică electro-acustică, muzică de teatru și film. Este laureat al Concursului de compoziție a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova (1999, 2005). Participant la majoritatea edițiilor Festivalului Internațional *Zilele Muzicii Noi* la Chișinău și la câteva ediții ale Festivalului *Săptămâna Internațională a Muzicii Noi*, la București. Este secretar-responsabil al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova, membru-titular al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, membru al Uniunii Cineaștilor din Moldova. Creațiile sale sunt interpretate în prestigioase săli de

concert din țară și de peste hotare – în România, Spania, Franța, Germania, Rusia, Belarus, SUA, Israel. Meritele sale au fost înalt apreciate pe plan național – în 2011 i s-a conferit titlul onorific de Maestru în Artă, iar în 2017 – cel de Cavaler al Ordinului Gloria Muncii.

Premisele apariției lucrării *Clepsidra*

Școala națională de acordeon din Republica Moldova a cunoscut un progres considerabil la începutul anilor 2000. Acest fapt este argumentat prin evoluările de mare succes ale acordeoniștilor noștri la concursurile internaționale și pe scenele de concert din toată lumea, având prestații deosebite, mulți dintre ei continuându-și studiile în cele mai prestigioase instituții de învățământ artistic din Europa. În acest context, abordarea unui repertoriu original, ce cuprinde creații diverse ca gen, stil, epocă și formă pentru acordeon, pune problema și dorința de a promova și creațiile compozitorilor autohtoni, destinate acestui instrument. M. Amihalachioaie, V. Gordzei, V. Zagumionov ș.a. sunt compozitori care s-au remarcat și au contribuit semnificativ la completarea repertoriului de concert al acordeoniștilor din Republica Moldova. Totuși, la nivel național, în procesul didactic și cel de activitate scenică se simte „un deficit acut” de repertoriu pentru acordeon. În acest context, tânărul acordeonist Pavel Efremov începe o strânsă colaborare cu compozitorul autohton Vlad Burlea, care rămâne profund impresionat de posibilitățile tehnice și timbrale specifice ale acordeonului contemporan.

Astfel, apare ideea de a scrie o creație pentru acordeon, violoncel și pian – o componentă de ansamblu abordată în premieră de către autor. Utilizând armonios tehnicile inovative specifice muzicii contemporane, compozitorul ne propune o creație ce îmbină un conținut de factură dramatic și lirico-filosofic. Din mărturiile autorului, conceptul artistic al acestei creații este sugerat de imaginile profund simbolice, psihologizate ale versurilor lui George Bacovia. Muzica exprimă stări sufletești melancolice, sensibile, asociate cu o seară de toamnă, ploioasă, posomorâtă. Eroul liric meditează asupra trecerii timpului, a vieții omului și a sensurilor ei; evocă imagini ale idealurilor tinereții, își pune întrebări despre rostul și împlinirea lor, însoțite de păreri de rău, dar și de bucuria unor realizări – toate se perindă în fața ochilor, ca aievea, fiind exprimate într-un limbaj muzical contemporan, de mare complexitate.

Este esențial de remarcat, pentru înțelegerea discursului muzical complex al acestei creații, că conținutul plastic creat de către compozitor se raportează la poezia bacoviană de factură simbolistă, sugestivă, a unor stări sufletești nedefinite, în care fiecare cuvânt (și, mai ales, repetarea sa) capătă sensuri deosebite. Totodată, versui bacovian se remarcă și printr-o muzicalitate interioară, un caracter intim, emotiv. Inspirat de poezia expresionistă a marelui poet, Vlad Burlea apelează la tehnica componistică minimalist-repetitivă. Termenul „minimalism” – utilizat în pictură, muzică, literatură, teatru, dans, arhitectură, fotografie sau design – ne indică cu exactitate despre ce anume este vorba. Materialele, resursele, structurile posibile ale lucrărilor sunt supuse unui sever proces restrictiv. Ideile caracteristice compozitorilor minimaliști sunt mai cu seamă două: simplitate și practicism. Obțin efecte maxime cu mijloace minime, utilizează mecanismele simple și formulele clare, procesul este orientat spre căutare de soluții și spre eliminarea exceselor. În componistica muzicală, repetarea este un procedeu stilistic care constă în utilizarea succesivă a aceluiași grup de sunete sau a aceleiași structuri muzicale, pentru a sublinia și a impune atenției o anumită idee. Valoarea artistică a repetării apare prin capacitatea de a intensifica expresia prin reiterarea consecutivă a aceleiași structuri și de a spori efectele sugestive, insistând asupra acesteia, în diverse ipostaze. Simplitatea mijloacelor în tehnica repetitivă se asociază cu muzica minimalistă și cu caracterul ei aparent static și de rutină. Procedoului repetitiv îi este caracteristic prezența permanentă a unui puls ritmic foarte bine articulat, de natură motorică, fapt ce

contribuie și mai mult la crearea impresiei de proces mecanic interminabil care, odată declanșat, pare să se desfășoare la infinit.

În această creație se relevă poate una din cele mai pregnante trăsături ale muzicii compozitorului, și anume, tendința spre experimentare, spre căutare și inovație a limbajului muzical. În acest context, ținem să remarcăm că mai mulți cercetători autohtoni apreciază creațiile lui Vlad Burlea, ca fiind de o valoare incontestabilă, ce se înscriu în această paradigmă. Astfel, E. Mardari și S. Badrajan arată: „Tendința spre noutate, experiment pe de o parte și păstrarea unor tradiții deja bine stabilite în componistica autohtonă pe de alta, lasă o amprentă bine conturată și benefică asupra culturii muzicale din Republica Moldova. Tradiția și inovația se împletesc creativ, dând naștere unor opusuri inedite. Vlad Burlea este un nume de referință în cultura muzicală românească. Prin activitatea sa de creație completează șirul de lucrări valoroase ale componisticii naționale scrise de-a lungul timpului de mari maeștri ai condeiului muzical.” [1 p. 26]. De asemenea, și reputatul muzicolog V. Axionov, remarca, cu referire la una din creațiile importante ale compozitorului: „*Simfonia Destine* este un fenomen artistic semnificativ în viața culturală modernă și un pas important în perfecționarea măiestriei componistice a autorului” [2 p. 5]. O altă cercetătoare – pianista Inna Hatipova, remarca spiritul novator original al stilului componistic al lui Vlad Burlea, cu referire la o altă creație, *Ciclul pentru pian Creionări*: „Sigur este faptul că noile idei creative ale autorului, care și-au găsit reflectarea în ciclul *Creionări*, au sporit considerabil spectrul de imagini artistice întruchipate de către compozitorii Republicii Moldova în genul de preludiu pentru pian” [3 p. 123].

Aspecte compozițional-arhitectonice. Abordarea tehnicilor extinse la acordeon

Clepsidra este o creație monopartită, alcătuită din 2 secțiuni, introducere și încheiere. Fiind atonală, în acest discurs se valorifică sistemul consonant și disonant. Clepsidră, în vechime – ceasornic de apă, este un instrument pentru măsurat timpul prin scurgerea unei cantități de nisip (sau de apă) dintr-un recipient de sticlă în altul identic ca dimensiune. În viziunea autorului, *Clepsidra* simbolizează trecerea timpului, iar pendulul marchează această trecere. Autorul găsește o exprimare originală precisă și sugestivă, nu doar a trecerii timpului în discursul muzical al lucrării, ci și a vitezei trecerii acestuia, sugerată prin mișcarea de la sunet la interval (de secunde), acord, cluster.

Introducerea. Creația debutează cu partiția violoncelului în registrul grav pe nota *mi-bemol* la nuanța de *pp*, pe care se suprapune partiția mâinii stângi a acordeonului pe nota *mi becar* la fel, în registrul grav.

Exemplul 1. Măsurile 1-8

The musical score shows two staves: Accordion (top) and Cello (bottom). Both are in 4/4 time. The Accordion part begins with a rest in measure 1, then has a dynamic marking of *mf* in measure 2, followed by a crescendo to *f* in measure 7. The Cello part begins with a dynamic marking of *pp* in measure 1, followed by a crescendo to *p* in measure 2. Both parts feature a series of notes and clusters, with the Cello part ending in a cluster in measure 8.

Culminația introducerii este pregătită prin nuanțele dinamice (*crescendo* spre *f*) și *tremolo* la acordeon și violoncel, în măsura 7, fiind obținută printr-o mișcare ritmică descendentă de *cluster* spre registrul grav al fiecărui instrument. Pedala pianului, luată pe ultimul cluster la *sfz* spre *diminuendo* pe

care se suprapune efectul specific instrumentelor cu coarde grave și anume *pizzicato sub podeț* „calmează” agitația eroului liric și pregătește începutul primei secțiuni.

Exemplul 2. Măsura 8-10

©2020

Secțiunea 1. Compozitorul, practic, renunță la tematismul muzical, utilizând doar mișcări ritmice pe intervale de secunde, alternate în mișcare independentă a instrumentelor: acordeonul, violoncelul și pianul „merg” în ritmuri diferite. Tehnica minimalist-repetitivă și efectele timbrale utilizate reflectă cu exactitate efectul curgerii timpului.

Exemplul 3. Măsurile 16-21

Culminația secțiunii este atinsă în măsura 40 și este obținută iarăși printr-un *cluster* la toate instrumentele, accentuat de un *vibrando* neregular.

Exemplul 4. Măsura 39-42

Secțiunea 2. Această secțiune are un caracter contrastant față de prima, nu doar prin diferența de tempouri, dar și prin caracterul mai energic, zbuciumat. Compozitorul apelează din nou la tehnica componistică minimalist-repetitivă, însă pentru evidențierea stării lăuntrice a eroului liric apar frânturi de fraze sau motive.

Exemplul 5. Măsurile 49-51

Culminația este realizată prin intermediul unui acompaniament bine ritmat în partidele pianului și acordeonului (mâna stângă), ultima dintre acestea fiind dezvoltată prin mișcări de *şaisprezecimi* și *sextolete*, bazate pe intervale de secunde, cvarte, sexte ș.a., arpegii și pasaje în mișcare ascendentă și descendentă. Utilizarea *clusterelor* pe întreg diapazonul instrumentului și a acordurilor disonante în mișcare ascendentă susținută de *bellow-shake* în partiția acordeonului conferă o anumită instabilitate, anxietate, nervozitate, ce accentuează starea de spirit agitată a eroului liric, care conștientizează faptul că timpul nu mai poate fi întors, posibilitățile au fost ratate, rămân doar senzațiile și emoțiile de melancolie.

Exemplul 6. Fragmente din măsurile 114-167

În culminația lucrării apare *clusterul* interpretat cu ajutorul tehnicii de *bellow-shake*, trasată la acordeon și *tremolo* la violoncel, susținut de un acompaniament ritmat și bine structurat în partiția pianului. Tot cu ajutorul *clusterului*, pe durate de note întregi în partițiile pianului și a acordeonului marchează o degajare treptată a tensiunii, spre încheierea creației, prin nuanțe dinamice interpretate de la *pp* spre *ppp*, cu elementele tehnice utilizate și în prima secțiune.

Exemplul 7. Măsura 173

Concluzii

În articol am relevat faptul că autorul apelează în premieră la o astfel de componentă, utilizând armonios tehnicile inovative, specifice acordeonului, în muzica contemporană. Printre tehnicile specifice acordeonului utilizate în creația *Clepsidra* se enumeră:

- *Tremolo* – pe acordurile din registrele acute și grave, pe durate de note întregi – accentuează starea de spirit lăuntrică a eroului liric.
- *Bellow-shake* – utilizat pe acorduri și clustere în punctele culminante – simbolizează lupta eroului liric și dorința de a schimba trecutul.
- *Cluster* – utilizat în toate culminațiile, scoate în evidență drama personală trăită de eroul liric;
- *Glissando* – utilizat la sfârșit de motive/gânduri muzicale, care are scopul de filare /rotunjire, în unele situații de agitare și amplificare a stării lăuntrice eroului liric.

Remarcăm că prezența acestor tehnici este condiționată de un conținut plastic bogat și sugestiv, ce pune în atenția ascultătorului valorile eterne ale existenței umane.

Prezentarea și analiza în acest articol a creației *Clepsidra* pentru acordeon, violoncel și pian de Vlad Burlea are scopuri multiple – suscitarea interesului cercetătorilor, interpreților și compozitorilor pentru această creație și în special pentru instrumentul de concert acordeon. Ne exprimăm speranța că acest prim studiu dedicat lucrării date va oferi un suport pentru cei ce vor dori să-l abordeze pe plan teoretic sau interpretativ.

Referințe bibliografice

1. MARDARI, E., BADRAJAN, S. Creația compozitorului Vlad Burlea – obiect de cercetare științifică. In: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale: conf. șt. intern.* [AMTAP], 15 apr. 2022. Chișinău: Notograf Prim, 2023. ISBN 978-9975-84-176-4.
2. AXIONOV, V. Specificul conceptual și morfologic al simfoniei „Destine” de Vlad Burlea. In: *Arta*. 2012. Ser. Arte audiovizuale. Chișinău: Epigraf, 2012, pp. 5–15. ISSN 2345-1181.
3. HATIPOVA, I. Ciclul pentru pian „Creionări” de Vlad Burlea: comentarii interpretative. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2015, nr. 1(24), pp. 118–123. ISSN 2345-1408.